

dopolnjujeta in skupaj zelo podrobno in neposredno odsliskavata strukturo in delovanje osvobodilne organizacije v mestu. Viri seveda navajajo poleg cele vrste točnih podatkov, ki izvirajo iz zaslišanj in zaplenjene dokumentacije, zlasti v končnem poročilu, tudi vrsto ocen, ki so jih dodali nasprotniki gibanja sami, na kar opozarja tudi avtor.

V celoti gledano pa omenjeni viri predstavljajo predvsem izjemno pomembno gradivo za poznavanje medvojnega dogajanja v Ljubljani, zlasti še seveda za zgodovino osvobodilnega gibanja v mestu. To po eni strani zaradi svojih raznovrstnih oblik in mnogoterih dejavnosti, množičnosti in zgodnjega nastanka predstavlja svojevrsten izviren fenomen ne le v tedanjih slovenskih in jugoslovanskih, temveč tudi evropskih razmerah. Po drugi strani pa zaradi ključne vloge Ljubljane kot prvotnega središča in žarišča osvobodilnega gibanja obravnavanje problematike podtalnega urbanega odporništvaja dejansko presega ljubljanski lokalni okvir.

V tem smislu predstavlja objava dokumentov v bistvu nadaljevanje Tršanovega raziskovanja te problematike, saj je nedolgo tega izdal knjigo *OF v Ljubljani, organiziranost v času italijanske okupacije 1943*, ki temelji na avtorjevem magistrskem delu, obravnaveni na zgodovinskem oddelku Filozofske fakultete v Ljubljani, le da se je tokrat odločil za nekoliko drugačen pristop, prepustil je vironi, da govorijo sami. O vlogi in pomenu okupirane Ljubljane je bilo sicer v literaturi že precej napisanega, vendar pa predstavljajo omenjeni dokumenti tako bogat vir, da v mnogočem dopolnjujejo naše vedenje o tej problematiki, zlasti z vidika organiziranosti osvobodilnega gibanja po kapitulaciji Italije in odnosov med njegovimi nosilci ter tudi delovanja njegovih nasprotnikov, da ga uničijo. Tako da lahko rečemo, da je magister Tršan s svojim pristopom na zelo zanimiv način osvežil in poglobil poznavanje ljubljanske medvojnega zgodovine ter na nek način zaokrožil svoje raziskovanje, ki ga je pričel z magistriranjem.

Na koncu naj poudarim, da ima delo tudi aktualno vrednost, ki presega zanimanje ozkih strokovnih krogov, saj se ukvarja s problematiko, ki še danes na nek način buri duhove na Slovenskem. Tudi s tega vidika bo delo prispevek k boljšemu poznavanju vojnega časa, saj zapolnjuje nekatere vrzeli v vedenju o naši polpretekli dobi.

Bajam Godeža

Knjiga Braneta C. Šuštarja: *Spodnja Šiška pušclje Ljubljane*. Knjiga predstavlja nekoliko preurejeno in dopolnjeno magistrsko nalogo navedenega avtorja, ki jo je zagovarjal decembra 1995. leta na oddelku za zgodovino ljubljanske filozofske fakultete. Kot pove že podnaslov: *Arhivski zapiski s poti vasi v predmestje 1885-1914*, je delo nastalo predvsem na podlagi proučevanj ohranjenega arhivskega gradiva za to obdobje in področje. Prav to dejstvo daje monografiji veliko vrednost. Avtor je namreč pregledal in uporabil za svojo raziskavo arhivsko gradivo, ki se nanaša na področje Spodnje Šiške, tako v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Arhivu Republike Slovenije, Frančiškanskem provincialnem arhivu, Državnem arhivu v Trstu, Župnijskem arhivu župnije sv. Frančiška Ljubljana, kot tudi v Knjižnici Šiška, Slovenskem žolskem muzeju ter Arhivu Slovenskih železnic. Zraven je pritegnil še razne tiskane vire, predvsem statistične preglede, časopise ter obstoječo literaturo.

Vsehino knjige je razdeljena na deset poglavij. V prvem poglavju nas avtor seznanja s starejšo preteklostjo kraja, od navedb razprav in omemb imena Šiška, preko pregleda zemljiških gospodstev in njihovih posestev v Šiški ter razvoja naselja nas popelje v čas druge polovice 19. stoletja in s tem do drugega poglavja, v katerem opiše občino, njeno poslovanje ter občinske deželnozbornske volitve. V tretjem in četrtem poglavju se posveča gospodarski zgodovini kraja, in sicer opisuje, kako se je kmečka podoba Spodnje Šiške umikala pred rastočimi neagrarnimi dejavnostmi. Gradbeni, komunalni in prometni razvoj kraja predstavi v petem poglavju. Naslednja poglavja opisujejo cerkvene razmere, šolstvo v Spodnji Šiški, društva in zadruga ter zdravstvo in socialo. V zadnjem (desetem) poglavju nam avtor poda potek postopnega prehajanja občine Spodnja Šiška v okvir mesta Ljubljane do leta 1914, ko je postala ljubljansko predmestje. Knjiga se zaključuje s kazalom osebnih in krajevnih imen ter prilogama: seznamom hiš v Spodnji Šiški v letu 1906 in skico ulice, hiš in hišnih števil v Spodnji Šiški okoli leta 1903.

Študije razvoja Spodnje Šiške se je avtor lotil s strokovno znanstvenim pristopom, vendar je s svojim slogom pisanja ter objavo veliko zanimivega slikovnega materiala to monografijo naredil zelo privlačno ne samo za strokovnjaka, raziskovalca, temveč tudi za povprečnega bralca, ljubitelja krajevine zgodovine.

Sonja Anžič

Branko C. Šuštar, Spodnja Šiška pušclje Ljubljane, Arhivski zapiski s poti vasi v predmestje 1885-1914, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave 18, Ljubljana 1996, 376 strani

V okviru serije publikacij, ki jih izdaja Zgodovinski arhiv Ljubljana: *Gradivo in razprave*, je v drugi polovici leta 1996 pod zaporedno številko 18 izšla

Dušan Kos, Celjska knjiga listin I., Listine svobodnih gospodov Žovneških do leta 1341, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Muzej novejšje zgodovine Celje, Ljubljana, Celje 1996

Svobodni gospodje Žovneški, grofje Celjski, od 1436 pokneženi grofje Celjski so edina velika dinastija, pomembna tudi v evropski politiki, ki je imela

sedež na Slovenskem. Nihče, ki se ukvarja s srednjeveško zgodovino na naših tleh, ne more mimo tega, da hi jih vsaj omenil. S poročnimi zvezami ter vojskovanjem v službi cesarja Karla IV., Habsburžanov, brandenburških vojvod, nemškega viteškega reda in zlasti ogrskih kraljev so si Celjani pridobili obsežna ozemlja in s tem povezan politični vpliv. Na vrhuncu moči so imeli Celjski posesti na spodnjem Štajerskem, Kranjskem, Koroškem in v ogrskem kraljestvu. Celjska grofija se je s posebno finančno upravo ohranila še globoko v novi vek, vse do konca 17. stol. Njihov dvor v Celju je bil poleg Trsta edini kraj, kamor so segali evropski kulturni in umetnostni tokovi (humanizem in renesansa).

Kljub vsemu naštetemu dosedaj ni bila napisana zaokrožena zgodovina grofov Celjskih. V želji, da bi omogočili nastanek takega dela, je bila sprejeta odločitev o izdaji virov za zgodovino grofov Celjskih. V petih do šestih zvezkih naj bi objavili vschinu vseh listin, kjer srečamo člane omenjene družine, sledili bi zapisi v kronikah, analih, pesnitvah ter virih upravnega značaja (protokoli, registri, urharji, fevdne knjige idr.).

Pred nami je tako prvi rezultat obsežnega projekta, listine svobodnih gospodov Žovneških do leta 1341, ko so bili povzdignjeni v grofe. Avtor, dr. Dušan Kos, je predstavil 212 listin, ki jih je zbral v štirinajstih arhivih, knjižnicah in muzejih (Arhiv Republike Slovenije Ljubljana, Arhiv samostana Stična, Arhiv samostana Šentpavel na Koroškem, Arhiv samostana sv. Petra v Salzburgu, Mestna knjižnica v Vidnu (Bibliotheca comunale Udine), Bavarski državni arhiv v Münchnu (Bayerisches Hauptstaatsarchiv München), Hišni, dvorni in državni arhiv Dunaj (Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien), Arhiv dvorne komore Dunaj (Hofkammerarchiv Wien), Arhiv škofije Krka v Celoveu (Diözesanarchiv Gurk, Klagenfurt), Koroški deželni arhiv v Celoveu (Kärntner Landesarchiv, Klagenfurt), Nadškofijski arhiv Ljubljana, Avstrijska narodna knjižnica (Österreichische Nationalbibliothek Wien), Štajerski deželni arhiv Gradec (Steiermärkisches Landesarchiv Graz), Tirolski deželni muzej Ferdinandeum Innsbruck (Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum). Avtor je pregledal tudi nekaj deset objav virov, o čemer priča seznam le-teh. Med najstarejše listine iz srede 12. stol. je uvrščenih tudi nekaj tralicijskih notic, ki formalno niso prave listine, marveč zapisi omejene pravne vrednosti. Vsaka listina je predstavljena z datumom in krajem izstavitve, regestom, podatki o nahajališču originala, morebitnih prepisov ter objavah, sledi transliterirano besedilo in opis pečata(ov). V celoti so transliterirane tiste listine, pri katerih so Žovneški prejemniki ali izstavitelji oz. je njihova vloga histvena. V primerih, ko se omenjajo le kot priče ali sopečatelji, je objavljen le del, ki jih zadeva. Pri transliteraciji se je avtor držal sodobnih edicijskih načel za listine. Podobno se je avtor odločil tudi le za opis pečatov Žovneških. Posebno pa so za arhiviste dragocene objavljene dorzalne notie in stare arhivske signature, ki bi mogle služiti raziskavam urejenosti arhiva grofov Celjskih. Avtor se je potrudil in poleg ohičajnih imenskega in krajevnega izdelal tudi

stvarni indeks, ki je nujno subjektiven in morila ravno zato tudi tolikokrat pogrešan. K bogati opremi knjige veliko prispeva tudi sedemindvajset barvnih fotografij listin in nekaterih pečatov.

Celjska knjiga listin I je tako začetek večjega projekta, katerega nadaljevanje bi si želela vsa strokovna in tudi širša javnost.

Jože Škofljanec

Berndt Hausberger, Jesuiten aus Mitteleuropa im kolonialen Mexiko, Eine Biobibliographie. Verlag für Geschichte und Politik Wien - R. Oldenbourg Verlag München 1995, Studien zur Geschichte und Kultur der Iberischen und Iberoamerikanischen Länder (Institut für Geschichte der Universität Wien). Izdajatelj: Friedrich Edelmayer, Alfred Kohler in Jose Carlos Rueda Fernandez, 436 strani

Delo B. Hausbergerja se ukvarja z jezuitskimi misijoni v novem svetu kot z enim od poglavij evropske ekspanzije v zgodnjem novem veku. Pomen jezuitov za širjenje krščanstva v novem svetu je zelo velik. V različnih regijah na robu španskega imperija je bil njihov namen instalitev evropske krščanske kulture. Najbolj znani so misijoni ob srednjem toku reke Rio Parana in nekaterih njenih pritokih. Tam je bila v začetku 17. stoletja ustanovljena misijonska provinca Paragvaj. Jezuitska provinca Paragvaj, imenovana tudi jezuitska država, je bila najvažnejša provinca v španskih kolonijah Južne, Srednje in Severne Amerike. V tem času so bile ustanovljene provincije tudi v Boliviji in v pragozdovih na največjem pritoču Amazonke. Jezuitski red je bil aktiven tudi v Severni in Srednji Ameriki.

Knjiga se osredotoča na jezuitske misijone v Mehiki, ki so sicer manj poznani, vendar je njihov pomen primerljiv z misijonom v Paragvaju. Mehika je bila takrat osrednja pokrajina kraljestva Nove Španije. Prvi jezuiti so prišli v Mehiko v drugi polovici 16. stoletja. Njihovo delovanje je bilo skoncentrirano predvsem na severozahodna področja Mehike. Od tam se je njihova misijonska dejavnost širila vse do srede 17. stoletja, ko je nekoliko upadla. Konec jezuitskih misijonov v Mehiki je prišel iznenada, ko je kralj Karel III. leta 1767 izgnal vse jezuite iz dežel pod njegovo kruno.

O pomenu sicer manj znanega jezuitskega misijona v Mehiki, v primerjavi s Paragvajsko provinco, nam veliko povedo že statistični podatki. Sredi 17. stoletja je v mehikiških misijonih delovalo 60 jezuitov, v Paragvaju pa 52, leta 1767 je živelo v misijonih v Mehiki 122.000 indijancev, v Paragvaju pa 113.000.

Indijanci na Severozahodu Mehike so živeli v glavnem v enostavnih kmečkih skupnostih brez državne organizacije. Za takratne Evropejce so bili barbari in ohranila so se le redka imena indijanskih ljudstev,